

Erdély érmészetéhez.

Hollender Leó-tól. *)

Igéretemhez képest mellékelve küldöm *Báthori Zsigmond*-féle tallérjaim leírását melyhez csak egy-két megjegyzést kívánok még csatolni.

Az erdély-fejedelmi tallérokon többnyire adva a hely, ahol verettek, egyedül *Báthori Zsigmond* tesz e részben meg nem fejthető kivételt, amennyiben néhány darabot leszámítva, melyek 1589 és 97-ből valók, a tallérokon a verde helye sehol sincs megnevezve. Azt nem lehet föltenni, hogy a különféle tallérokat azonegy helyen verték. Önkénytelenül tehát azon nézet merül föl, hogy e változatok a különféle, habár nem jelzett verdék szerint keletkeztek.

A *Báthori Zsigmond* tallérok számos eltérő bélyeghibát tüntetnek föl. Említendő különösen azon bizonyos gondatlanság, melyről a címér tanuskodik, s mely minden ok nélkül éveken át érvényesíti magát.

Névszerint a *Báthori*-címér az, melyen 3 fog balról jobbra irányul. Ez azonban csak az 1589-iki talléron (a leírásban 1. sz. a.) észlelhető így; a többiek, melyek 1589—1592-ből valók s részben a 93-ikiak jobbról balra, hosszudad, fölül lapos, alul kerekített címérpaizsok alatt tüntetik föl a fogakat. 1593-ban a tallérokon, monorú címérpaizsokban, a fogak ismét balról jobbra kezdenek jelenkezni, s ez mindvégig így is marad.

Báthori Zsigmond-féle tallérok.

1589.

1. A körirat a fejnél kezdődik: · SIGISMVDVS · BATORI · PRINCEPS · TRANSSIL·; b. n. mellkép csinosan szegélyezett pánczélban, jban buzogány, előtte kócsagos sisak.)(+ MONETA · PRINCIPIS · REGNI · TRANSILVANIA. Korona alatt keresztre fektetve címérpaizs kifaragva, a fogak balról jobbra; fölül oldalt 15—89, alul N—B Madai 1589. Érdi IV. n. 1. Nagysága (Wellenheim szerint) 19. RRR.

2. SIGISMVDVS · — · BATHORI · Keskeny mellkép sima pánczélban, buzogánynyal s kardmarkolattal.)(PRINCEPS · TRANSYLVANIA · 1589 · Korona alatt fölül lapos, alul kerekített címérpaizs; a fogak jobbról balra paizstartókkal. N. 18.

3. · SIGISMVDVS · — · BATHORI, mint a 2. sz. a. Arcz és test kissé szélesebb.)(PRINCEPS · TRANSYLVANIA · 1589. mint a 2. sz. a. N. 19.

4. Mint a 3. sz. a. Az arcz kissé szélesebb; a pánczélon pontozott szegély.)(Mint a 3. sz. a. Az évszám után · Címérpaizs és fogak valamivel szélesebbek. N. 19.

*) Örömmel közöljük e veterán szaktudós becses munkáját, várván, hogy ezen számos évi tapasztalás alatt szerzett ismereteknél fogva fölötte érdekes cikksorozat folytatásával érmészeink gyönyörködtetésére és buzdítására többször fog alkalmat adni.

5. Mint a 2. sz. a. A körirat $\cdot\cdot$ -tal kezdődik. BATHORI után nincs pont.) (M. a 2. sz. a. TRANSSYLVANIÆ N. 19.

6. A körirat a fejnél kezdődik $\cdot\cdot$ SIGISMVNDVS — BATHORI J. n. mellkép, keskeny testtel és sima pánczéllal; bban buzogány, jban kardmarkolat.) (Mint a 2. a. Madai 6762 alatt ír le ilyet: virágos pánczélla, vajjon helyesen-e? RRR N. 19.

1590.

1. $\cdot\cdot$ SIGISMVNDVS — BATHORI A körirat alul kezdődik. B. néző mellkép sima szegélyezett pánczélban; jban buzogány, bban kardmarkolat. A mell előtt pont.) (PRINCEPS TRANSSYLVANIÆ 1590 $\cdot\cdot$ fölül lapos, alul kerekített címertpaizs, paizstartókkal és koronával; a fogak balra. N. 19.

2. Mint az 1. sz. a. A pánczél csinosabb; a nyakon erős bélyegkarcz, elől az iratig, hátul a buzogányon túl terjedő) (M. az 1. sz. a.

3. Mint az 1. sz. a. A betűk kisebbek; a pánczél sima) (PRINCEPS TRANSSYLVANIÆ 1590 $\cdot\cdot$ Különb m. az 1. Czímer és korona kissé szélesebb. Ritka.

4. Mint az 1. sz. a.) (szintén m. 1., csakhogy az Y rendes és $\cdot\cdot$ helyett kis rózsa.

1591.

1. Tallér. — Mint 1. sz. 1590 a hát megett, a váll és fel-kar irányában függélyes vonalak. R: PRINCEPS stb. az évszám távolabb, széles korona. Nagys. 19. s. $\frac{5}{8}$ j.
2. Tallér. 1591 mint az előbbi a körirat végén $\cdot\cdot$. — R: mint fenn nagy C betűvel, évszám szűkebben, a korona keskenyebb. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
3. Tallér. 1591. mint 1. sz. alatt a test szélesebb. — R: mint 2. sz. alatt. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
4. Tallér. 1591 mint 1. sz. alatt; a vonalak csak a karnál. — R: PRINCEPS stb. az évszám szűkebben Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
5. Tallér. 1591. mint 3. sz. alatt, a kéz a kard markolatán. — R: TRANSSYLVANIÆ. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.

1592.

1. Tallér. 1592. a körirat a fejnél kezdődik — * SIGISMVNDVS — rózsa BATHORI rózsa, pánczélos mellkép. — R: PRINCEPS rózsa, TRANSSYLVANIÆ rózsa, 1592 két rózsa, címert. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
2. Tallér. $\cdot\cdot$ SIGISMVNDV — S a buzogány által elválasztva. — BATHORI. mellkép díszes vérttel. — R; PRINCEPS * TRANSSYLVANIÆ 1592 $\cdot\cdot$ az RA betűkön karczolás. — Czímer. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
3. Tallér. Mint 1. sz. alatt; a körirat kezdetén rózsa. — R: mint 1. sz. a. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
4. Tallér. SIGISMVNDVS — rózsa BATHORI rózsa; mellkép, szegélyes vérttel; váll- és kar-vas virágos. R: PRINCEPS rózsa, TRANSSYLVANIÆ rózsa, 1592 két rózsa. — Czímer. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
5. Tallér. Mint 2. sz. a. a körirat végén pont; a körirat nincs a buzogány által elválasztva. R: mint 2. sz. a. Nagys. 19. s. $1\frac{5}{8}$ j.
6. $1\frac{1}{2}$ tallér, csegely. SIGISMVNDVS rózsa, BATHORI rózsa; a körirat a fejnél kezdődik. — Mellkép, kereszttekkel szegélyezett vérttel, a kar-vas kereszttekkel díszítve; a mell előtt kereszt. R: PRINCEP S rózsa, TRANSSYLVANIÆ rózsa, 1592 két

rózsa. — Czímer. A csegely szegletében háromszögbe helyezett pontok és I. Ngys. $2^{6/20}$. s $2^{5/16}$ j. RRR.

7. Tallér. Mint 5. sz. a. SIGISMVNÞVS a buzogány D betúnél, 5. sz. a. V-nél. — R: mint 5. sz. a. Nagys. 19. s. $1^{5/8}$. j.
8. Tallér. Mint 7. sz. a. a D betű hibátlan. — A buzogány D és V között. R: mint 7. sz. a. 1592. a számok egymástól távolabb. Ngys. 19. s. $1^{5/8}$. j.
9. Tallér. Mint 4. sz. a. rózsák helyett kereszttek; a körirat kezdetén pont. R: mint 6. sz. a. Ngys. 19. s. $1^{5/8}$. j.
10. Tallér. SIGISMVNDVS — BATHORI mindegyik szó előtt és után rózsa. — Mellkép bordás, elől kissé hegyes vérttel; a bordák közt pontok. A váll virágos. — R: PRINCEPS TRANSSYLVANIÆ 15. 92; a princeps szó előtt, valamint minden szó és az évszám után rózsa, — Czímer. alul kis kivágással és ∴. Nagys. 19. s. $1^{5/8}$. j.
11. Tallér. 1592. † SIGISMVNDVS — rózsa, BATHORI rózsa. — Mellkép bordás, szegélyes vérttel; váll- és kar-vas virágos. — R: mint 10. sz. a., a címer alatt cifrázat. — Ngys. 19. s. $1^{5/8}$. j.

1593.

1. Tallér. SIGISMVNDVS — BATHORI rózsa. — A körirat a fejnél kezdődik. — Mellkép, virágos vérttel; — a mell előtt kereszt. — R: PRINCEP S rózsa TRANSSYLVANIÆ 1593; koronás címer. Ngys. 18. s. $1^{1/16}$. j.
2. Tallér. — Mint 1. sz. a. rózsa nélkül; mellkép pontozott és kereszttes szegélyű vérttel kar-vas keresztkéekkel, a váll virággal díszített, a mell előtt kereszt. — R: mint 1. sz. a. az évszám után két rózsa, a 9-től a címertartón keresztül karczolás. — Ngys. 19. s. $1^{5/8}$. j.
3. Tallér. Mint 1. sz. a. mellkép keskeny bordás pánczéllal, a mell előtt †. — R: mint 2. sz. a. karczolás nélkül. Ngys. 20. s. $1^{5/8}$. j.
4. Tallér. Mint 2. sz. a. a körirat után rózsa. — Mellkép virágos pánczéllal, a mell előtt †; R: mint 2. sz. a. karczolás nélkül. Nagys. $18^{1/2}$. s. $1^{5/8}$. j.
5. Tallér. — A körirat a fejnél kezdődik: SIGISMVNDVS — BATHORI virágos vért; a mell előtt kereszt. — R: PRINEEPS TRANSSYLVANIÆ rózsa, 1593 rózsa; korona alatt tojásdad címer; alul liliom és pontok. — Ngys. 18. s. $1^{5/8}$. j.
6. Tallér. SIGISMVNDVS rózsa — rózsa BATHORI rózsa. Pánczélos mellkép, a mell előtt kereszt. — R: PRINCHRS rózsa, TRANSSYLVANIÆ rózsa, 1593 rózsa; címer mint 5. sz. a. Ngys. 18. s. $1^{9/16}$. j.
7. Tallér. Mint 6. sz. a.; a körirat végén nincs rózsa. — R: PRINCHPS. • TRANSSYLVANH rózsa, 1593 két rózsa. Czímer mint 6. sz. a. liliom nélkül. Ngys. $18^{1/2}$. s. $1^{21/30}$. j.
8. Tallér. Mint 5. sz. a. — R: ugyanolyan, nagy bélyegkarczolással. Ngys. 19. s. $1^{5/8}$ j.
9. Tallér. Körirat mint 7. sz. a. Mellkép, szegélyes, bordás pánczéllal; a váll virágos, a kar-vas cifrázott; a mell előtt kereszt s e mellett kis bélyeg-karczolás. — R: PRINCHP | S nagy rózsa, TRANSSYLVANIÆ nagy rózsa, 1593 nagy rózsa, különben mint 6. sz. Ngys. $18^{1/2}$. s. $1^{5/8}$. j.
10. Tallér. SIGISMVNDVS×—×BATHORI× Mellkép keskeny bordás, szegélyes pánczéllal; a váll- és kar-vas cifrázott; a mell előtt gyengéd kereszt. — R: PRINCIEPS× TRANSSYLVAN IE rózsa, 1593 két rózsa, különben mint 7. sz. a. Ngys. 19. s. $1^{5/8}$. j.

11. Tallér. SIGISMVNDVS—BATHORI. — Mellkép díszes, keskeny bordájú, pontozott pánczéllal keresztkékből álló szegélylyel, a váll virágos, kar-vas keresztés; a mell előtt kereszt. — R: PRINCEPS rózsza, TRANSSYLVANLÆ nagy rózsza, 1593 +. — Tojásdad címér liliummal. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
12. Tallér. SIGISMVNDVS — BATHORI. — Mellkép, bordás, szegélyes, pontozott pánczéllal, a mell előtt kereszt. a kar-vas, szegély és váll virágos; a körirat a fejnél kezdődik. — R: PRINCEPS TRAS SYLVANLÆ mindegyik szó után kis rózsza 1593 ✕. Czímer mint 5. sz. a. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
13. Tallér. Mint 7. sz. a. Az előlapi körirat végén ✕ — R: PRINCHRS különben mint 9. sz. mindkettőnél a címeren és címertartókon bélyegkarczolás vonul át. — Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
14. Tallér. 1593. SIGISNVNDVS, különben mint 12. sz. a. 1593. R: Ugyanolyan. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.

1594.

1. Tallér. SIGISMVNDVS rózsza BATHORI. Csíkos pánczélú mellkép, a csíkok közt pontok, a váll cifrázott, a kar-vas pontozott, a mell előtt kereszt †. — R: PRINCEPS rózsza, TRANSSYLVANLÆ rózsza, 1594 rózsza. — Tojásdad címér erős bélyegkarczolással, alul lilium. — Ngys. 18¹/₂. s. 1²²/₃₂. j.
2. Tallér. Mint 1. sz. a.; a körirat végén pont. — Pontozott, bordás pánczél, a mell előtt †; R: mint 1. sz. a. karczolás nélkül. Ngys. 18. s. 1⁵/₈. j.
3. Tallér. SIGISMVNDVS rózsza — * BATHORI. Virágos pánczélú mellkép, felül kereszt, a mell előtt †; R: Mint 2. sz. a. Ngys. 18. s. 1⁵/₈. j.
4. Tallér. SIGISMVNDVS kis rózsza, BATHORI kis rózsza. Virágos pánczélú mellkép, a vállon oroszlánfő, a mell előtt †, lejjebb egy pont. — R: Mint 2. sz. a. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.

1595.

1. Tallér. SIGISMVNDVS—BAHORI ✕ Csíkos pánczélú mellkép, a váll cifrázatokkal, a kar-vas keresztkekkel díszített, a mell előtt +. — R: PRINCEPS·TRANSYLVANLÆ: ✕ 1·5·9·5: ✕ Tojásdad címér, a paizstartók kigyóban végződnek alul lilium, mindegyik oldalon pont. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
2. Tallér. 1595. Av. mint 1. sz. 1595. R: PRINCEPS ✕ TRANSYLVANLÆ ✕ 1595 ✕ ✕ a címertartók nem végződnek kigyóban. A címeren alul nem lilium, hanem ·. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
3. Tallér. SIGISMVNDVS — BATHORI. Mellkép széles bordájú pánczéllal, a vállon cifrázatok, a mell előtt +, a kar alatt ✕. — R: ✕ PRINCEPS :: TRASYLVANLÆ ✕ 1595 ✕ ✕ Czímer liliummal. — Ngys. 18. s. 1⁵/₈. j.
4. Tallér. SIGISM·VND·V·S· ✕ — BATHORI ✕ Mellkép sűrű bordájú pánczéllal, a bordák közt karikák, a vállon cifrázatok, a mell előtt +. — R: PRINCEPS ✕ TRANS SYLVANLÆ ✕ 1595 ✕ Czímer mint 2. sz. a. Ngys. 19. s. 1²²/₃₂. j.
5. Tallér. SIGISMVNDVS ✕ — * BATHORI. Mellkép keskeny bordájú pánczéllal, a mell előtti kereszt irányában karika, a váll cifrázott, a kar-vas karikákkal díszítve. R: PRINCEPS: ✕ TRANSSYLVANLÆ ✕ 1595 ✕ Czímer mint 2. sz. a. Ngys. 18¹/₂. s. 1⁵/₈. j.
6. Tallér. SIGISMVNDVS ✕ — * BATHORI ✕ Mellkép a gazdagon díszített pánczélon, szalagról ékszer lóg; váll sima, kar-vas pontozott, a kar alatt pont. —

- ℞: ✱ PRINCEPS ∴ TRANSYLVANLÆ * 1595 ✱ ✱ Czímer liliummal s e felett hét pont. — Ngys. 18. s. 1⁵/₈. j.
7. Tallér. SIGISMVNDVS ✱ — BATHORI ✱ Mellkép; a pánczél és váll¹gazdagon díszített, a kar-vas csíkos, a mell előtt +; a kar alatt ✱ ✱; ℞: ✱ PRINCEPS ∴ TRANSYLVANLÆ · 1595 ✱ · Czímer liliummal s ez alatt pont. Ngys. 18¹/₂. s. 1⁵/₈. j.
8. Tallér. SIGISMVNDVS ✱ — BATHORI. Mellkép, széles bordájú pánczélal, a váll díszített, kar-vas sima. — A mell előtt kereszt, a kar alatt ✱ ✱; ℞: A czímer kissé jobbra van helyezve, úgy hogy a kigyóban végződő paizstartó nem fogja; a liliumot karczolás takarja. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
9. Tallér. SIGISMVNDVS ✱ — BATHORI ✱ Mellkép széles bordájú vérttel, a csíkok közt pontok, hosszúkás erelőkéből álló szegély, a váll ezífrázott, kar-vas pontozott, a mell előtt kereszt; a kar alatt ✱ ℞: ✱ PRINCEPS ∴ TRANSYLVANLÆ ✱. Czímer liliummal. — Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
10. Tallér. ✱ SIGISMVNDVS ✱ — ✱ BATHORI. Mellkép mint 6. sz. a. a kar-vas sima, mell előtt kereszt. ℞: ∴ PRINCEPS ∴ TRANSYLVANLÆ * 1595 * Czímer és lilium. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
11. Tallér. SIGISMVNDVS ✱ — BATHORI ✱ Mellkép mint 6. sz. a. ℞: PRINCEPS TRANSYLVANLÆ ∴ ∴ 1595 ∴ ∴ ∴ Czímer és lilium. — A paizstartók kigyóban végződnek. — Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
12. Tallér. SIGISMVNDVS ✱ ✱ BATHORI ✱ Mellkép virágos vérttel, a váll sima, kar-vas pontozott. — A mell előtt kereszt, a kar alatt ✱, a nyakon ékszer. — ℞: PRINCEPS TRANSYLVANLÆ ∴ ✱ A ferde helyzetű czímer felett korona; különben mint 10. sz. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
13. Tallér. Mint 8. sz. ℞: PRINCEPS TRANSYLVANLÆ ∴ ∴ 1595 ∴ ∴ Czímer mint 8. sz. a. A czímertartók kigyóban végződnek. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. j.
14. Tallér. Mint 9. sz. ℞: Szintén olyan, a pontok helyett öt keresztke. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
15. Tallér. ✱ SIGISMVNDVS — BATHORI ✱ Mellkép bordás pánczélal, a bordák közt keresztkek, szép szegély, váll virágos, a mell előtt kereszt. ℞: mint 13. sz. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.

1596.

1. Tallér. SIGISMVNDVS · — BATHORI · Mellkép csíkos pánczélal, a váll virágos, kar-vas pontozott, a mell előtt kereszt, az orr előtt IV; a kar alatt pont. ℞: PRINCEPS ∴ TRANSYLVANLÆ ✱ 1596 ∴ ∴ Tojásdad czímer, a czímertartók kigyóban végződnek. Ngys. 19. s. 1²/₃₂. j.
2. Tallér. Mint 1. sz. a. Sigismundus után pont nélkül, és az orr előtt nincs semmi. — ℞: PRINCEPS ∴ TRANSYLVANLÆ ∴ ∴ 1596 ∴ ∴ különben mint 1. sz. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
3. Tallér. Mint 2. sz. a körirat végén pont, a kar alatt kereszt. ℞: Mint 2. sz. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. j.
4. Tallér. Mint 1. sz. az orr és áll előtt pontok és vonalak. ℞: PRINCEPS ∴ TRA; a lilium által elválasztva NSILVANLÆ ∴ ∴ 1596 ∴ ∴ különben mint 1. sz. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. j.

1597.

1. Tallér. Mint 2. sz. 1596. R: PRINCFS * TRANSYLVANLÆ * 1 5 9 7. Kezstre függesztett koronázott paizon czímer, mellette alul N—B Mad. 6763. Széch. III. 1. sz. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. j. R.
2. Tallér. * SIGISMVNDVS * D * G * TRANRYLVANI * Mellkép, a mell előtt kereszt. — R: MOLDAVI: WALA: TRAN: S: R: I: PRIN: 1 5 9 7 * mint 1. sz. a. Mad. 1601. Széch. III. 2. sz. Ngys. 18. s 1⁵/₈. j.

1601.

Tallér, csegely. SIGIS · TRANS · ET — SAC · ROM IMP. PRIN · Aranygyapjuba foglalt koronázott kétfejű sas, mellén Báthori czímer négy szegletében liliummal. — R: Felül három sorban: DEO VINDICE PATRIÆ — Brassó város czímere, a téren 16—01; alul a szegletben lilium. Mad. 4093. Széch. III. 3. sz. Ngys. 2¹/₁₆ s. 1⁵/₈. j. RR.

Bethlen Gábor.

Ezen fejedelem érmelesi viszonyai tág mezőt nyújtanak oly gyanításokra, melyek felderítésre várnak.

Feltűnő, hogy e fejedelem uralkodása első hét évében nem veretett egyetlen egy nagy ezüst pénzt sem, úgy hogy 1621-dik évig nem található rendes tallér vagy forint; noha az 1616—19-dik években veretett 10 ₰ értékű aranytallér. — Létezik ugyan nagy ezüst érme 1619-dik évből, de ez sem nem forint sem nem tallér, mert 1 ³/₃₂ lat súlyú, s ezért csaknem hajlandó az ember fémernek tartani. — Azonkívül ez érme azon különöséggel bír, hogy két faja létezik, az egyik finom, a másik rosz ezüstből. — Úgy látszik, hogy ez utóbbi elvonatván a forgalomból beolvasztatott s ezért ritkább is. — Egy Schönwiesner által idézett és Doboczki úr birtokában levő 1620-dik évi 10 aranyos darabnak gyönyörű veretét birom ugyanazon évről ezüstben, mely 1 ³/₁₆ lat súlyú s eddig egyetlen. Mint 1621-ig, ép úgy 1624. és 25-ik években sem veretett sem tallér, sem pedig forint. — 1623-ik évből csak egyféle, igen ritka csegely-forint ismeretes. — 1626-dik évről vannak tallérok, kettős tallérok és 4 talléros csegely, melyek mivel belőlök kevés veretett, a ritkábbak közé tartoznak.

A nagyobb ezüst érmeknek teljes hiánya és azon kevés, a mi az említett évekből ismeretes, annál kimagyarázhatlanabb, mivel Bethlen Gábor 1621. és 22-dik, 1627, 28 és 29-dik években nagyszámú forintot, 2, 3 és 4 forintos csegelyt, — egyes, kettős és négyes tallért, egyes, kettős és hármás csegely-tallért veretett. — Az első két évben Körmöcz- és Nagybánya tűnnek fel mint pénzverő helyek. — Az 1626-ból való érmeken C C fordul elő a pénzverőhely jegyeként — 1627-ik évben Nagybánya és M C mit Medias Civitas-nak magyaráznak. 1628-ban Nagybánya és C C: Civitas Corona; ugyanezek fordulnak elő 1629-ben. — A pénzverőhely mindenütt felül, vagy alul a czimer oldalánál van megjelelve. — Kivételt tesz egy kettős tallér 1629-dik évről, melyen a pénzverőhely nincs megjelelve, ellenben a mellkép alatt látható czifrázatban, mint pénzmesteri jegy kapa fordul elő s mellette igen kicsiben M—L a pénzmester neve, mi az erdélyi talléroknál soha nem fordul elő.

Ezen pénzmesteri név felderítésére a következő gyanításokkal éltem. — Bethlen Gábor 1629-dik évben halt meg s utódja Katalin brandenburgi hercegnő volt. — Ezen tallért Bethlen Gábor halála után Katalin verethette, a bélyeget pedig talán Liborius Müller azon időbeni brandenburgi pénzmester szolgáltatta, megkülönböztetésül azonban brandenburgi talléraitól, melyeken L. M. van, ezen M. L. betűket vétette. — Meglehet, hogy Müller szerződésileg volt lekötve Brandenburgban és saját jegye alatt nem volt neki lehetséges másutt kibocsátani érmeket.

Ezen magyarázatot csak eddig akarom fenntartani, míg valaki jobbat nem talál. — Az említett érem mindenesetre szintén *unicum*.

Megemlítendő még e fejedelemről, hogy tőle fémereink is vannak, és pedig egy tojásdad, és egy kerek kucsmás mellképpel, melyek különösen Erdélyre, és 2 tojásdad fedetlen fejű mellképpel; melyek Oppelnre vagy Ratiborra látszanak vonatkozni.

A mellkép, körirat és czimer különféle változatait, még ugyanazon évből és pénzverőhelyről is az egyes példányok részletezésénél a következőkben adom.

F é m e r e k.

1. Évszám nélküli fémer — GABRIEL · D · G · REGNORVM · HVNGARIÆ mellkép tollas, magas kucsmával, magyar öltözékben. — R: TRANSYL · PRINCEPS · AC · SICVLORVM · COM · korona alatt gömbölyű paizson a magyar és erdélyi czímer, közepén a Bethlen czímerrel. Ngys. 17½. s. 1¼ lat. j.
2. Tojásdad fémer évszám nélkül, mint 1. alatt a körirat kezdetén rózsa. R: mint 1. sz. a. tojásdad paizs; — a korona másféle. Nagys. 19/15. s. 1⅞ lat. m. 2. sz. RR.

F é m e r a l a k ú t a l l é r o k.

1. Tallér 1619-ből. — * GABRIEL BETH — D · G · PRIN · TRAN mellkép magyar öltözékben alacsony, kócsagtollas kucsmával. — * PAR · REG · HVNG · DOM · ET · SICVL · COM · 1619 három paizs egymás mellett, melyek felett két oroszán koronát tart; alul apró paizsacska CM. 19. j. s. 19/32. rozsz ezüst. 10 latos. RR.
2. Tallér 1620-ból. GABRIEL · D · G · ELECTVS · HVNG — ARIÆ · DALMA szakállas mellkép pánczél és köpenyben alacsony, kócsagtollas alacsony kucsmával; a vállon csillagos boglárval. R: CRO · SCLA · C · REX · TRAN · PRIN · ET · SIC · COM · 1620 · Nagy korona alatt czifrán metszett czímerpaizs oldalt A—I, — Schönwiesner említ egy ily 10 # darabot. — Ngys. 18. s. 19/32 m. j. *Egyetlen*. RRRR. A körirat mindkét lapon két szemcsés kör közt van.

1621. N a g y - B á n y a.

1. Tallér, GABRIEL — D · G · EL · HVN · DAL · CROA — SCL · REX ∞ Mellkép keskeny bordájú pánczélal. — A körirat közt jobbra czímer, balra Mária kisdével. — R: PRIN · TRAN · ET · SICVLOR · COM · ES · 1621, — lapos korona alatt kivágott paizson a négy mezejű czímer és középpaizs. Oldalt czifrázatokban N—B. Ngys. 19. s. 19/32. j. RR.
2. Tallér. GABRIEL — D · G · EL · HVN · DAL · CROA — SCLA · REX nagy rózsa. — Nagyfejű mellkép virágos pánczélban és mentében. — R: PRINC · TRANSYL · ET · SICVLOR · COMES. 1621; keresztelen korona alatt a négy mezejű czímer és középpaizs, díszesen reczézett paizsban. Oldalt N—B Nagys. 20. s. 19/32. m. j.

3. Tallér. Mint az előbbi, a mente cifrázott. — \mathfrak{R} : A körirat mint az előbbin, csakhogy szűkebben, a koronán kereszt van; az N és B felett a pontok közelebb állnak. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
4. Tallér. Mint 2. sz. a. a rózsza helyett \mathfrak{G} \mathfrak{R} : mint 2. sz. a. a korona a paizshoz közelebb van, a kettős kereszt vékony; N—B felett és alatt a pontok hiányzanak. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
5. Tallér. Mint 2. sz. a. SCL · A; a rózsza helyett \star ; \mathfrak{R} : Mint 2. sz. a. a korona szalagjai közt nincs meg a két lilium: a paizs mélyebbre nyulik s ezért az alsó cifrázatok kisebbek. N—B kicsi és pontok nélküli. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.

1621. K. B.

1. Tallér. GABRIEL — D · G · EL · HVNGARLE · DAL · CR · — SCL · REX \star Kisfejű mellkép, keskeny bordájú, pontozott és rózsás vérttel. — \mathfrak{R} : TRANS · PRINCEPS · ET · SICVLOR · COM * 1621. Korona alatt, melynek mindkét oldalán pontok vannak, a 4 mezejű czímer középpaizszsal; oldalt K—B. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
2. Tallér. Körirat mint 1. sz. a. az üstök nem ér a kerületig, a vért csíkos és egyszerűen rózsás. — \mathfrak{R} : Mint 1. sz. a. a kereszt kissé különbözik. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
3. Tallér. Körirat és mellkép mint 1. sz. a. szélesebben csíkol, pontok és rózsákkal ékes pánczélban; a szakáll különböző. — \mathfrak{R} : Körirat mint 1. sz. a. a pontok helyett keresztké; a korona mellett jobbra rózsza; a szalagok közt pont. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
4. Tallér. Körirat mint 1. sz. a. az X kissé nagyobb; a vért különböző, valamint a szakáll is. — \mathfrak{R} : Mint 1. sz. a. a paizs cifrábban van kimetszve; a K nagyobb mint a B. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
5. Tallér. Mint 4. sz. a. GABRIEL szó után pont. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.

1622. Nagy-Bánya.

1. Tallér. GABRIEL — D · G · EL · HVN · DAL · CRO: — SCLA · REX \mathfrak{G} Nagyfejű mellkép, pánczélban és mentében; az üstök lefelé konyult. \mathfrak{R} : PRIN · TRANSYL · ET · SICVL · COMES: 1622. Korona alatt czímer; oldalt \mathfrak{N} — \mathfrak{B} ; Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
2. Tallér. Mint 1. sz. a. \mathfrak{R} : mint 1. sz. a. a kettős kereszt kissé alacsonyabb, a magyar czímerben levő csíkolatok cifrák; a sas nem érinti a középpaizsot. — Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
3. Tallér. GABRIEL — D · G · EL · HVN · DAL · CRO · — SCL · REX a közepszerű fejű mellkép, csíkos és rózsás pánczélal; a fej felett karika, ötszögű csillag és pont. \mathfrak{R} : PRIN · TRANSYL · ET · SICVL · COMES · 1622. Korona és czímer, kerek középpaizszsal; oldalt \mathfrak{N} — \mathfrak{B} ; Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
4. Tallér. Mint 3. sz. a. \mathfrak{R} : Mint 3. sz. a. a kettős kereszt magasabb, a magyar czímer csíkolatai cifrák; a középpaizs tojásdad. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
5. Tallér. Mint 4. sz. a. a fej felett három pont. — \mathfrak{R} : mint 4. sz. a. a korona és czímer közt rózsza. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
6. Tallér. Körirat mint 5. sz. a. a kicsi fej felett \mathfrak{G} a pánczél csíkos, rózsás; — \mathfrak{R} : Mint 5. sz. a. a korona laposabb; a csíkolatok cifrák; a középpaizs tojásdad. \mathfrak{N} — \mathfrak{B} ; Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
7. Tallér. Mint 1. sz. a. \mathfrak{R} : Mint 1. sz. a. az évszám 1022. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.

1622. K. B.

1. Tallér. Mint 4. sz. a. 1621. KB. R: mint 1. sz. a. 1622. KB; a korona és címér közt pont. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
2. Tallér. Mint 1. sz. a. GABRIEL után pont; és DA·L; a szakáll különböző. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.

1622. Nagy-Bánya királyi cím nélkül.

1. Tallér. GABRIEL·D·G·SA·RO·IM·ET·TRANS·SYL·PRINCEPS nagy rózsza; nagyfejtű mellkép bogláros mente és vérttel; a váll mögött 1622. R: PAR·RE·HVN·DO·SIC·CO·AC·OPO·RATIB·DVX. Korona alatt a négymezejű címér, a paizs recézett középpaizszsal; oldalt N—B. Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j. RR.

1626. C. C.

1. Tallér. GABR·D·G·SA·R·IMP·ET·TRANS·PRINCEPS *·* Mellkép csikos és rózsás pánczéllal, a vállon czifrázatok; a buzogány oly alacsony, mint a váll. R: PAR·RE·HVN·DNS·SI·CO·OP·RATIB·DVX·16·26; a korona alatt, melynek mindkét oldalán kis rózsza, a magyar és erdélyi címér kerek középpaizszsal; oldalt C—C. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j. R.
2. Kettős tallér. Mint 1. sz. a. a körirat előtt és után ; a fej felett ; R: mint 1. sz. a. Ngys. 20. s. 3¹/₄. m. j. RR.

1627. M. C.

1. Tallér. GAB R·D·G·SA·R·IMP·ET· — TRANS·PRINCEPS; kisfejtű mellkép; a fej felett két rózsza; alul czifrázatban lilium mint pénzverői jegy. — R: PAR·RE·HVN·DNS·SI·CO·OP·RATIB·DVX·1627; a korona alatt, mely felett oldalt rózsák vannak, a magyar és erdélyi címér, kerek középpajzszsal; felül oldalt M—C. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
2. Tallér. Mint 1. sz. a. A körirat rendesebb, a betük vastagabbak, a buzogány csak vállmagasságig emelkedik; bélyegmetszői jegy nincs. — R: mint 1. sz. a. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
3. Kettős csegely-tallér. — A körirat betűi vastagabbak. R: Mint 1. sz. a. RATI·; Ngys. ²⁸/₂₀. s. 3¹/₄. m. j.
4. Forint. GABR·D·G·SA·R·IMP·ET·TRANS·PRINCEPS, ötszögű csillag. Mellkép, keskeny csikokkal s ezek közt egymástól távol eső pontokkal díszített pánczélban, a buzogány a vállmagasságig emelkedik. — R: Mint 1. sz. a. Ngys. 16. s. ²⁵/₃₂. m. j.
5. Tallér. A körirat mint 2 sz. a. különben mint 1. sz. Nagyfejtű mellkép; a váll sima; a buzogányfej vastagabb; R: mint 3. sz. a. korona mellett pontok. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
6. Kettős tallér. Mint 5 sz. a. Ngys. 20¹/₂. s. 3¹/₄. m. j. RR.
7. 1¹/₂ csegely-tallér. Mint 5. sz. a. fej mellett mindkét oldalon × R: mint 5 sz. a. Ngys. ²⁸/₂₀. s. 2⁷/₁₆. m. j. R.
8. Kettős csegely-tallér. Körirat mint 5. sz. a. a kissé nagyobb fej mellett rózsák, a vállon pontok. R: mint 5. sz. a. Ngys. ²⁸/₂₀. s. 3¹/₄. m. j. R.

1627. N. B.

1. Tallér. GAB·D·G·SA·RO· — ET·TRAN·PRIN. † Nagyfejű mellkép hosszú szakállal, mente és vérttel. — R: PAR·REG·HVN·DOM·SIC·CO·OP·RATI·DVX·1627; Korona alatt a négymezejű erdélyi címér, tojásdad középpajzs-szal; oldalt N—B. Mindkét lapon magas karima, melyre a betűk felgömbülnek. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
2. Tallér. Mint 1. sz. a. a szakáll szélesebb. — R: Mint 1. sz. a. a korona kissé keskenyebb; a karima lapos. Nagys. 20. s. 1⁵/₈ m. j.
3. Tallér. Mint 1. sz. a. R: Mint 1. sz. a. a korona más alakú, keskenyebb és lilium nélküli. A címérpaizs gazdagabban metszett. N—B. alább áll. Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.

1628. C. C.

1. Hármás csegely-tallér × GABR·D·G·SA·R·IMP·ET·TRANS·PRINCEPS : × : Mellkép csíkos és rózsás pánczéllal. — R: PAR·RE·HVN·DNS·SI·CO·OP·RATIB·DVX·16·28. A két kereszt közt levő korona alatt csinosan metszett pajzson a magyar és erdélyi címér középpajzs-szal; felül C—C; Ngys. 2⁹/₂₁ s. 4¹⁵/₁₆. m. j.
2. Hármás csegely-forint. × GABR × D × G × SA × R × IMP × ET × TRANS × PRINCPES [sic.] Mellkép mint 1. sz. a. R: Mint 1. sz. a. csakhogyl alul a lilium helyett cifrázatban pont. — Ngys. 2²/₁₇. s. 2⁷/₁₆. m. j. RR.
3. Forint. Egészen mint 2. sz. a. Ngys. 16. s. 1³/₁₆. m. j. R.
4. Forint. Mint 2. sz. a. R: Mint 2. sz. a. a korona mellett a kereszték helyett pontok, alul nincs pont. Ngys. 16. s. 1³/₁₆. m. j. R.
5. Tallér. × GABR × D × G × SA × R × IMP × ET × TRANS × PRINCEPS × Mellkép mint 1. sz. a. R: PAR·RE·HVN·DNS·SI·CO·OP·RATIB·DVX·16·28; a korona alatt és mellette mindkét oldalon egy-egy keresztke; magyar és erdélyi címér középpajzs-szal; oldalt C—C; alul lilium. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈ m. j.
6. Tallér. Mint 1. sz. a. 16 × 28; ngys. 20. s. 1⁵/₈ m. j.

1628. N. B.

1. Tallér. Kis irással: GABRIEL·D·G·SA·RO·IMP. — ET·TRAN·PRIN· Kucsmás és pánczélos mellkép. R: Nagy irással: PAR·REG·HVN·DOM·SIC·CO·OP·RAT·DVX·1628; a korona alatt, mely mellett pont van, a négy mezejű címér, tojásdad középpajzs-szal; oldalt N—B; Ngys. 20. s. 1⁵/₈. m. j.
2. Tallér. Mint 1. sz. a. R: szintén ugy, csak a korona másféle és szélesebb. N—B kisebb és lejjebb van; a középpajzs kerek és kicsi. Ngys. 19. s. 1⁵/₈ m. j.
3. Tallér. Mint sz. a. R: Szintén olyan. 1628; a középpajzs tojásdad, de kisebb. — Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
4. Tallér. GAB·D·G·SA·RO·IM·ET· — TRAN·PRINC· Hosszúkás arcú mellkép; a kucsmaprém keskenyebb; a vért sima és szegélyes. R: PAR·REG·HVI·(sic)·DOM·SIC·CO·OP·RAT·DVX·1628, a körirat a hibás verés által tisztátalan; a keskenyebb korona mellett pontok, alatta négy mezejű címér tojásdad középpajzs-szal; oldalt a középtájon N—B Ngys. 19. s. 1⁵/₈. m. j.
5. Tallér. GAB·D·G·SA·RO·IM — ET·TRAN·PRIN, hosszú és keskeny arcú mellkép; szűk kucsma széles prémmel; sima vért csipkés szegélylyel. — R: Mint 4 sz. a. szabályos körirattal: Ngys. 20. s. 1⁵/₈ m. j.

6. Tallér. GAB·D·G·SA·RO·IM·—·ET·TRAN·PRIN: nagy rózsa; nagyfejű, hosszú szakállú mellkép, vért és :: csattos mentében. — R PAR·REG·HVN·DOM·SIC·CO·OP·RAT·DVX·1628; a korona mellett pontok, alatta négy mezejű czimer, erős metszésű kis középpaizszsal; oldalt alant N—B kicsiben. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈ m. j. R.

1629. N. B.

1. Tallér. GAB·D·G·SA·RO·IM·ET·TRAN·PRIN·; összenyomott képű és rövid szakállú mellkép kucsmában; a vért sima és szegélyes. R: PAR·REG·HVN·DOM·SIC·CO·OP·RAT·DVX·1629; a korona mellett pontok, alatta 3 mezejű erdélyi czimer középpaizszsal; oldalt középtájon N—B Nagys. 19. s. 1⁵/₈ m. j.
2. Tallér. GAB·D·G·SA·RO·IMET·— különben mint 1 sz. a. az évszám szorosabban. — Ngys. 19. 1⁵/₈ m. j.

1629. C. C.

1. Tallér. Mint 4. sz. a. 1628. — Ngys. 20. s. 1⁵/₈ j.
2. Hármás csegely-tallér. Mint 1 sz. a. A körirat határozottabb. Ngys. 2⁸/₂₀ s. 5. l. m. j. R.
3. Kettős tallér. Mint 1. sz. a. SA-val; a körirat alul czifrázat által van megszakasztva, melyben kapa s oldalt a czifrázat felett kicsiben M—L; — R Mint 1. sz. a. C. C. nélkül. — Ngys. 21. s. 3¹/₄ m. j. RRR. Ez a fenebb említett, még sehol le nem irt tallér.